
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 658:621

Я. В. Юхман, асистент

СТАН РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Низький рівень конкурентоспроможності машинобудівної продукції є фундаментальним чинником високої собівартості продукції, що призводить до зниження рентабельності та конкурентоспроможності. Для оновлення основних засобів машинобудівних підприємств недостатньо надходжень від внутрішньої торгівлі продукцією машинобудування. Дослідженню стану розвитку промислових машинобудівних підприємств в сучасних умовах присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних науковців.

Для цього необхідно розробляти та впроваджувати програми з розвитку машинобудівних підприємств для підвищення потенціалу даних підприємств, залучати кваліфіковані кадри, проводити модернізацію та залучувати додаткові інвестиції.

Ключові слова: промислові підприємства; машинобудівні підприємства; інвестування; розвиток.

Ya. V. Yukhman, Assistant

THE STATE OF DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL MACHINE-BUILDING ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

Abstract. Mechanical engineering is one of the leading industries in Ukraine, which to a greater extent has a vector focus on heavy engineering. The level of development of mechanical engineering is currently declining due to the loss of markets, economic and political situation in the country, etc., respectively, the needs of industry in machine-building products are constantly growing to restore the country's industrial potential. Problems of development of machine-building enterprises in turbulent economic conditions and intensive innovation and technological development require the production of new creative ideas, technologies, research to expand markets, production of advanced products, etc., but all this requires additional investment.

To do this, it is necessary to develop and implement programs for the development of machine-building enterprises to increase the potential of these enterprises, attract qualified personnel, modernize and attract additional investment.

Keywords: industrial enterprises; machine-building enterprises; investment; development.

Актуальність теми дослідження. Машинобудування є однією з провідних галузей промисловості України, яка в більшій мірі має векторну направленість на важке машинобудування. Рівень розвитку машинобудування в даний час має тенденцію до зниження, це пов'язано з втратою ринків збуту, економічним та політичним станом країни тощо, відповідно, потреби промисловості в машинобудівній продукції постійно зростають для відновлення промислового потенціалу країни.

Постановка проблеми. Низький рівень конкурентоспроможності машинобудівної продукції є фундаментальним чинником високої собівартості продукції, що призводить до зниження рентабельності та конкурентоспроможності. Для оновлення основних засобів машинобудівних підприємств недостатньо надходжень від внутрішньої торгівлі продукцією машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану розвитку промислових машинобудівних підприємств в сучасних умовах присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: Ареф'єва О. [1], Мазуренок О. [2], Пігуль Н. та Пігуль Є. [3], Петришин Н. [4], Прохорова В. та Кобець С. [5], Прохорова В. та Чобіток В. [6], Чобіток В [7; 8] та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Сучасний стан вітчизняних машинобудівних підприємств, відповідно, потребує додаткового аналізу даної проблематики, виокремлення проблем їх існування та пошук шляхів для їх вирішення.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану розвитку промислових машинобудівних підприємств в сучасних умовах, що надасть змогу сформувати пріоритети їх розвитку та впровадити механізми із залучення додаткового інвестування.

Викладення основного матеріалу. Проблеми розвитку машинобудівних підприємств в турбулентних умовах господарювання та інтенсивний інноваційно-технологічний розвиток вимагає від продукування нових креативних ідей, технологій, досліджень для розширення ринків, випуску удосконаленої продукції тощо, але все це вимагає додаткових інвестицій.

Інвестиції є ефективним стимулом для стабільного розвитку машинобудівних підприємств, забезпечують доступ до інноваційних технологій, що надають змогу виготовлювати удосконалені товари і надавати інноваційні послуги, що сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємств та їх сталого розвитку.

Відсутність реальних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування машинобудівних підприємств є основною перешкодою для проведення технічного оновлення цих підприємств, знижує обсяги виготовлення високотехнологічного обладнання та освоєння нових конкурентоспроможних виробництв; що призводить до недостатньої кількості оборотних коштів і погіршення фінансово-економічної діяльності цих підприємств.

В діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств існують проблеми різної етіології походження, які пов'язані: з розвитком машинобудівних підприємств (зниження темпів розвитку провідних галузей та спад виробництва; руйнування технологічних зв'язків; простої підприємств; низький рівень оновлення обладнання і продукції тощо); з необхідністю структурної перебудови (перепрофілювання галузей; зниження темпів розвитку окремих галузей тощо); з проблеми підвищення якості вироблених машин (невідповідність вітчизняного обладнання світовим стандартам; низький рівень надійності вироблених машин тощо).

Результати аналізу свідчать про те, що протягом розглянутого періоду обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності збільшувався (у 2018 р. в порівнянні з 2010 р. на 91%), що позитивно впливає на розвиток економіки країни.

Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010–2018 рр. наведено на (Рис. 1).

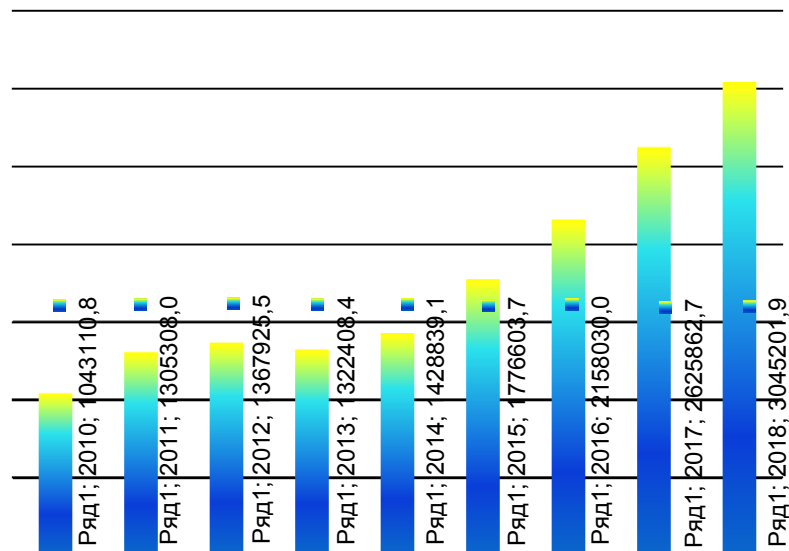

Рис. 1. Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010–2018 рр.

Джерело: складено за даними [9]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

За даними Державної служби статистики [9] обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010–2018 рр наведено в (Табл. 1.)

Таблиця 1

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010–2018 рр. [9]

Код за КВЕД-2010	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Промисловість³	1043110,8	1305308,0	1367925,5	1322408,4	1428839,1	1776603,7	2158030,0	2625862,7	3045201,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	104081,5	143747,7	143941,9	151575,3	154700,8	191599,3	240150,3	323530,4	391471,1
Переробна промисловість	703340,0	852537,4	871146,6	817734,3	903735,3	1139213,2	1312729,0	1627504,3	1885406,2
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	187522,0	216454,0	245869,7	253439,0	302391,9	398023,2	462418,9	548377,9	589854,5
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	8348,6	9676,2	9763,6	9606,0	11510,0	17384,4	20344,4	25653,3	31129,7
виготовлення виробів з дерева, паперу та поліграфічна діяльність	26987,3	31613,1	34103,9	35934,9	43816,7	60146,2	72700,7	84153,4	104062,0
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	75102,4	77891,3	63056,1	48864,5	47126,1	59971,7	69855,6	103191,8	117269,5
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	32420,4	52674,3	55966,7	48508,1	49808,2	68010,1	60534,8	65767,6	78254,9
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	7396,7	8860,0	10457,3	12202,9	14595,8	20295,8	26060,9	30175,3	34633,2
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	45791,8	55583,0	58714,8	58386,8	64212,5	85969,9	107615,7	134146,9	161113,1
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів (крім виробництва машин та устаткування)	200001,9	241884,7	223294,1	207305,3	237393,0	278502,8	318195,9	411372,3	492706,7
машинобудування	97056,9	130847,9	140539,3	113926,6	101924,7	115261,7	131351,8	168281,9	208676,4
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	6691,4	11529,0	7876,8	7508,7	8133,4	8772,9	12366,1	13783,3	16975,2
виробництво електричного устаткування	15755,2	16715,6	22141,3	21832,4	21005,7	24038,5	26594,6	32986,9	43098,9
виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших груп	30608,7	37622,8	37567,8	34782,4	33524,8	41998,0	50105,3	59767,7	70237,3
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	44001,6	64980,5	72953,4	49803,1	39260,8	40452,3	42285,8	61744,0	78365,0
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	22712,0	27052,9	29381,1	29560,2	30956,4	35647,4	43650,3	56383,9	67706,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонування повітря	217430,1	289016,2	333248,2	333400,6	351803,2	424705,2	580354,1	646568,0	736102,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	18259,2	20006,7	19588,8	19698,2	18599,8	21086,0	24796,6	28260,0	32222,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, за 2014–2018 рр. - також без частин тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.
Джерело: систематизовано за [5; 6; 9]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Найбільше збільшення обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за розглянутий період було у добувній промисловості, переробній промисловості (виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, текстильне виробництво, виготовлення продукції з деревини, паперу та поліграфічна діяльність, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Щодо розвитку машинобудівної галузі, то протягом розглянутого періоду відбувались значні коливання, а саме: у 2010, 2013, 2014 рр. спостерігалось зниження, а починаючи з 2016 року почалося підвищення показнику обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) машинобудівної галузі (Рис. 2).

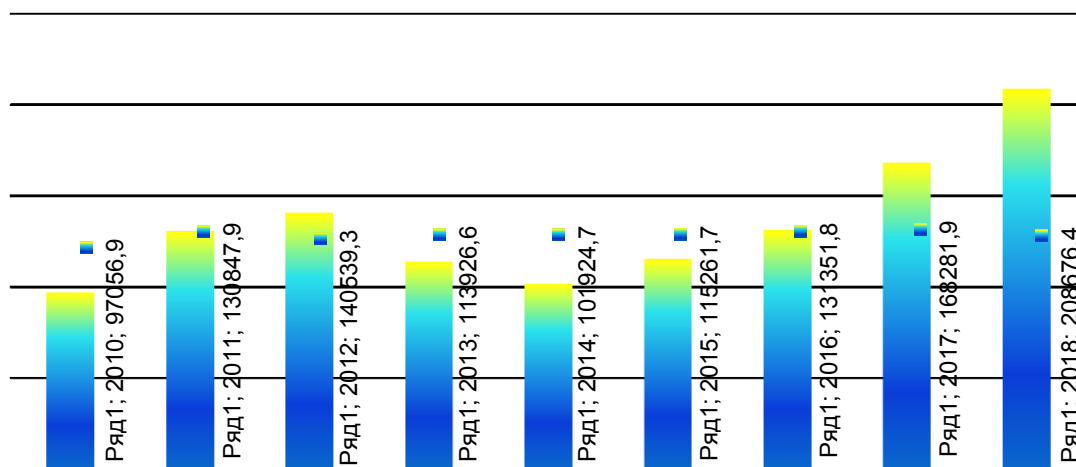

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) машинобудування у 2010–2018 рр.

Джерело: складено за даними [5; 9]

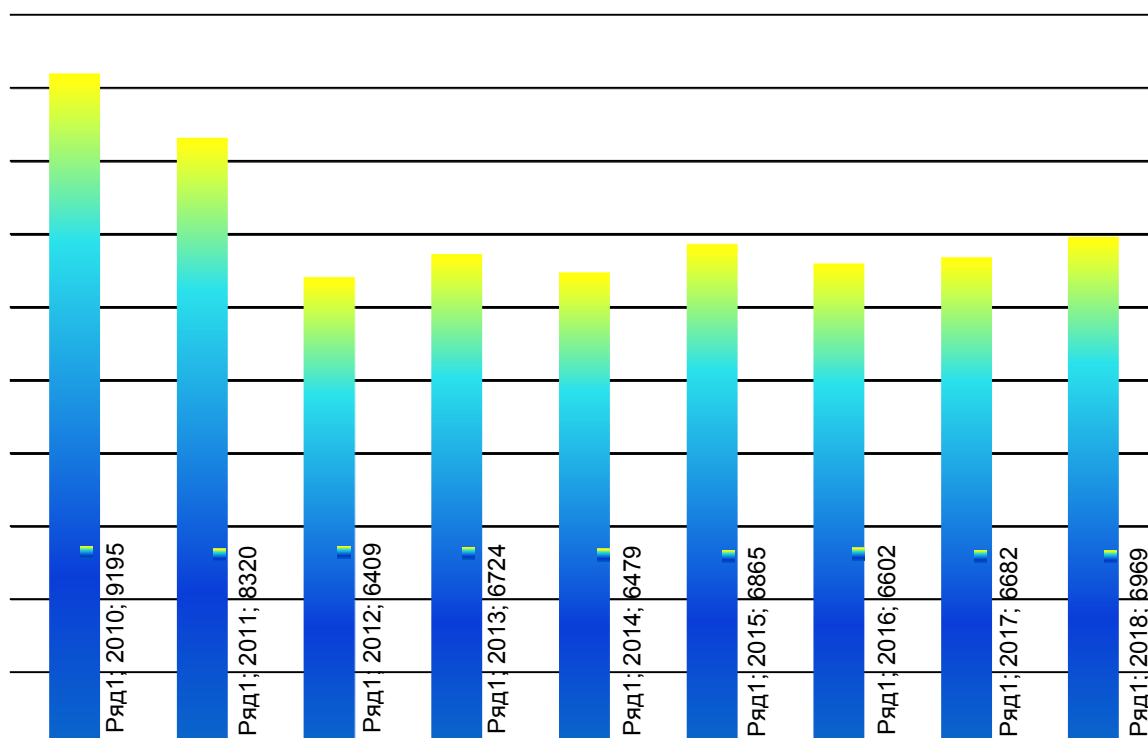
Аналіз кількості суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2018 рр. та кількості машинобудівних підприємств наведено в (Табл. 2), кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності протягом розглянутого періоду значно зменшувалося (в 2018 р. в порівнянні з 2010 р. на 15,76%), а кількість машинобудівних підприємств зменшилось на 24,21%, що відображено на (Рис. 3).

Таблиця 2

Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності та машинобудуванні у 2010-2018 рр. [9]

	Роки								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усього, одиниць	2184105	1701797	1600304	1722251	1932325	1974439	1865631	1805144	1839672
Машинобудування, одиниць	9195	8320	6409	6724	6479	6865	6602	6682	6969
Відсоток підприємств машинобудування в загальній структурі суб'єктів господарювання, %	0,421	0,489	0,400	0,390	0,335	0,348	0,354	0,370	0,379

Джерело: складено за даними [6]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**Рис. 3. Динаміка кількості підприємств машинобудування за 2010-2018 рр.***Джерело:* складено за даними [9]

Зміна кількості суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2018 рр (Табл. 3). призвела до зміни кількості працюючих на цих підприємствах, відповідно, кількість зайнятих працівників на усіх суб'єктах господарювання в 2018 р. в порівнянні з 2010 р. знизилася на 21,26%, а на машинобудівних підприємствах знизилася на 27,38% (Рис. 4), це призводить до зниження рівня соціально-економічного розвитку.

*Таблиця 3***Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання за видами економічної діяльності та машинобудуванні у 2010-2018 роках [9]**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усього, осіб	11000590	10393516	10198733	9965076	9008271	8331931	8244025	8271338	8661298
Машинобудування, осіб	490500	507613	525412	492795	426150	374285	357761	363129	356196
Відсоток підприємств машинобудування в загальній структурі суб'єктів господарювання, %	4,459	4,884	5,152	4,945	4,731	4,492	4,340	4,390	4,113

Джерело: складено за даними [5; 9]

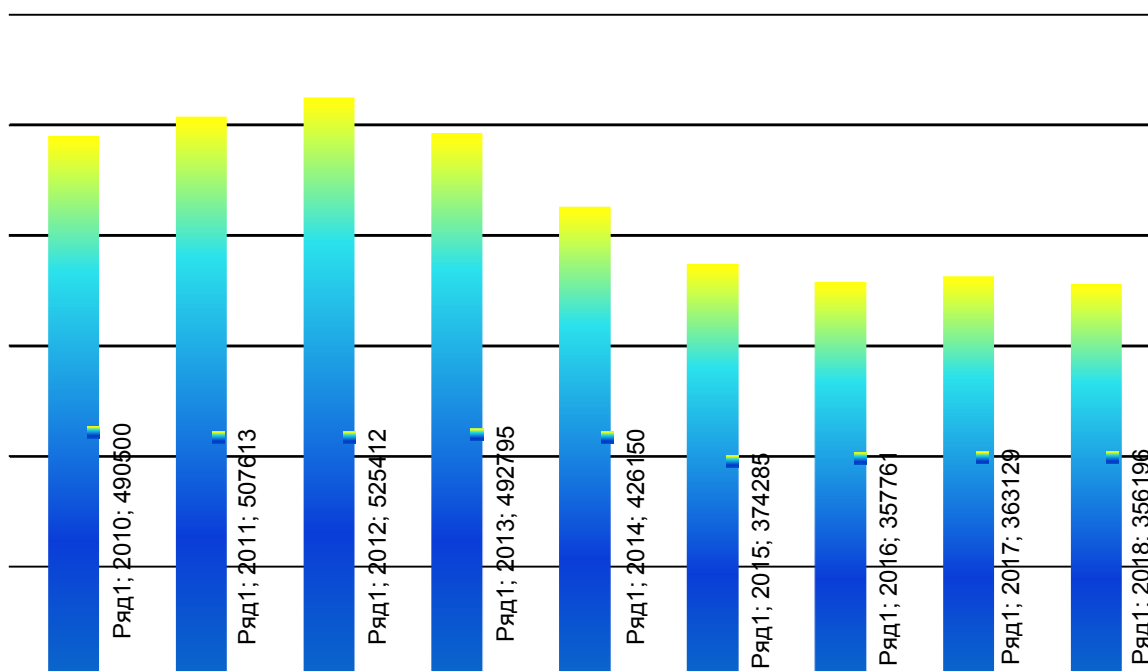
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис.4. Динаміка кількості зайнятих працівників в машинобудівній галузі за 2010-2018 рр.

Джерело: складено за даними [9]

Для модернізації вітчизняних машинобудівних підприємств необхідно: формувати підтримку з боку держави, за рахунок фінансових інструментів підтримки, зниження ставок кредитування; підтримувати зовнішню інституційну інфраструктуру підтримки експорту; спрощення процедури та зниження вартості отримання сертифікатів якості; отримання коштів на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, що обумовлюють розвиток інноваційності; залучення кваліфікованих кадрів; налагодження нових зв'язків; підвищення іміджу України та вітчизняних підприємств за кордоном. Все це допоможе підвищити потенціал вітчизняних машинобудівних підприємств, що позитивно вплине на розвиток держави в цілому.

Висновок. В умовах постійного оновлення виробництва і появи нових технологій важливого значення набуває проблема навчання, і підвищення кваліфікації персоналу для усунення невідповідності між рівнем освіти співробітників і вимогами сучасного виробництва.

Проведений аналіз стану машинобудівних підприємств показав, що держава виділяє недостатньо ресурсів для проведення модернізації машинобудівної галузі, а зниження іноземних інвестицій пов'язано з нестабільним економічним та політичним становищем держави.

Для цього необхідно розробляти та впроваджувати програми з розвитку машинобудівних підприємств для підвищення потенціалу даних підприємств, залучати кваліфіковані кадри, проводити модернізацію та залучувати додаткові інвестиції.

Література:

1. Ареф'єва, О. В. Структурні перетворення на промислових підприємствах як фактор сталого розвитку / О. В. Ареф'єва // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2014. – № 2. – С. 36-43.
2. Мазуренко, О. Тенденції розвитку машинобудівної галузі України в аспектах державної політики / О. Мазуренко // Схід. – 2018. – № 2. – С. 19-24.
3. Пігуль, Н. Г. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України / Н. Г. Пігуль, Є. І. Пігуль // Економіка і суспільство. – 2018. – № 15. – С. 444-449.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

4. Петришин, Н. Система стратегічних показників діяльності машинобудівних підприємств / Н. Я. Петришин // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 173-184.
5. Прохорова, В. В. Формування системи управління конкурентною стійкістю машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / В. В. Прохорова, С. П. Кобець // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія : Економіка. – 2013. – Т. 14, Вип. 266. – С. 189-197. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdduu_2013_14_266_23.
6. Прохорова, В. В. Управління потенціалом конкурентоспроможності підприємств на засадах контролінгу : монографія / В. В. Прохорова, В. І. Чобіток; МОНМС України, Укр. інж.-пед. акад. - Харків : НТМТ, 2012. - 247 с.
7. Чобіток, В. І. Оцінка рівня конкурентоспроможності отечественных машиностроительных предприятий / В. І. Чобіток // Вестник национального технического университета "ХПИ": сб. науч. трудов.. – 2010. – № 64. – С. 56–65.
8. Чобіток В.І. Методи оцінки потенціалу конкурентоспроможності машинобудівних підприємств / В. І. Чобіток // Економіка і управління. – 2011. – № 5. Тем. вып. "Технический прогресс изффективность производства" – С. 168-174.
9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Arefieva, O. V. (2014). Strukturni peretvorennia na promyslovykh pidpriemstvakh yak faktor staloho rozvytku [Structural re-development at industrial enterprises as a factor of steel development]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi – Economics and management of machinery and equipment*, 2, 36-43 [in Ukrainian].
2. Mazurenok, O. (2018). Tendentsii rozvytku mashynobudivnoi haluzi Ukrainy v aspektakh derzhavnoi polityky [Trends in the development of the machine-building industry of Ukraine in aspects of public policy]. *Skhid – East*, 2, 19–24 [in Ukrainian].
3. Pihul, N. H., Pihul, Ye. I. (2018). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku mashynobudivnoho kompleksu Ukrainy [The current state and prospects of development of the machine-building complex of Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, 15, 444–449 [in Ukrainian].
4. Petryshyn, N. (2012). Systema stratehichnykh pokaznykiv diialnosti mashynobudivnykh pidpriemstv [System of strategic indicators of machine-building enterprises]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, 4, 173-184 [in Ukrainian].
5. Prokhorova, V. V., Kobets, S. P. (2013). Formuvannia systemy upravlinnia konkurentnoi stiiikistiu mashynobudivnoho pidpriemstva [Formation of the management system of competitive stability of the machine-building enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats Donetskoho derzhavnoho universytetu upravlinnia. Seriya: «Ekonomika» – Collection of scientific works of Donetsk State University of Management. Series: Economics*, 14(266), 189–197 [in Ukrainian].
6. Prokhorova, V. V., Chobitok, V. I. (2012). *Upravlinnia potentsialom konkurentospromozhnosti pidpriemstv na zasadakh kontrolinhu [Management of the potential of competitiveness of enterprises on the basis of controlling]*. Kharkiv: Ukrainaska inzhenerno-pedahohichna akademiia [in Ukrainian].
7. Chobitok V. I. (2010). Otsenka urovnia konkurentosposobnosti otechestvennykh mashynostroytelnykh predpriaty [Estimation of the level of competitiveness of domestic machine-building enterprises]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI» – Bulletin of the National Technical University "KhPI"*, 64, 56–65 [in Ukrainian].
8. Chobitok, V. I. (2011). Metody otsinky potentsialu konkurentospromozhnosti mashynobudivnykh pidpriemstv [Methods for assessing the competitiveness of machine-building enterprises]. *Ekonomika i upravlenie – Economics and Management*, 5, 168-174 [in Ukrainian].
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

Надійшла 10.10.2019